

Het Nederlandse zorgstelsel in een notendop

Tweede, herziene druk

ARJEN VAN RIJN
CHRIS VAN BALEN
CORINE SCHUTROPS
ELIZE MICHELS

Voorwoord

Wie wil begrijpen hoe het Nederlandse zorgstelsel functioneert en op zoek gaat naar informatie, dreigt er al snel in te verdrinken. Waar te beginnen? Dat geldt ook voor de regels die op de zorg van toepassing zijn. Talloze wettelijke regelingen lijken over elkaar heen te buitelen. Hoe vinden we daarin onze weg?

Dit boekje wil ter oriëntatie binnen een overzichtelijke structuur een eerste kennismaking bieden met de regels die samen het wettelijk kader voor de zorg vormen. Dat betekent vooral: beperking tot de essentie en weglating van al het overvloedige. Zicht houden op de grote lijnen.

Gemakkelijk is dat niet, want telkens weer is de verleiding groot om de diepte in te gaan, uit angst elementen weg te laten die misschien óók wel nodig zijn om het complexe systeem goed te kunnen begrijpen. Die angst is juristen nu eenmaal eigen. Wij hebben ons niettemin zo veel mogelijk beheerst. Overzichtelijkheid vereist korthed. Wie het kort wil houden, kan onmogelijk volledig zijn. Dat gaat ontegenzeggelijk ten koste van de nuances. Maar de lezer die over een deelonderwerp meer wil weten, zal zijn weg wel weten te vinden. Zolang het aangeboden kader maar voldoende steun geeft voor verdere verkenning.

Opzet en inhoud van het boek zijn in de eerste jaren na invoering van het nieuwe zorgstelsel geboren vanuit een serie gesprekken met professionals, praktijkjuristen en innovatieve ondernemers in de zorg. In 2011 verscheen de eerste druk. Het boek vond zijn weg zowel in de praktijk als in het onderwijs. Een tweede, herziene druk bleek spoedig onvermijdelijk: de zorg is voortdurend in beweging en dat geldt net zo hard voor de regels.

Gezien het brede scala aan juridische specialismen dat aan bod komt, én met het oog op de waarborging van kwaliteit en continuïteit van dit boek (het lijkt de zorg wel) is het auteursteam uitgebreid. Vanaf deze tweede druk zetten we met zijn vieren de schouders eronder. Ons verbindt een gedeelde historie bij Pels Rijcken. Die banden zetten we al schrijvend voort.

VOORWOORD

De lezer houdt het laatste woord. Commentaar en suggesties voor aanvulling en verbetering, ook naar aanleiding van deze tweede druk, zijn van harte welkom. Daarmee zal bij een volgende druk wederom rekening worden gehouden.

Prof. mr. Arjen van Rijn (advocaat De Clercq, Leiden/Den Haag)
Mr. Chris van Balen (advocaat LEXSIGMA Healthcare, Amsterdam)
Mr. Corine Schutrops (advocaat ScheerSanders Advocaten, Den Haag)
Mr. Elize Michels (jurist Nederlandse Zorgautoriteit)

december 2014

Inhoud

1	Inleiding	9
2	De fundamenteën van het zorgstelsel	11
3	De structuren in de zorg	25
4	De aanspraak op zorg	31
5	De financiering van de zorg	47
6	De zorgaanbieders	51
7	De zorgverzekeraars	89
8	De zorgvragers	99
9	Medicijnen en zo	107
10	Ondernemen in de zorg	119
11	Checklist voor zorgondernemers	123
12	Leeswijzer	127
	Verantwoording	129
	Over de auteurs	131
	Register	133

I Inleiding

Dit boekje legt in kort bestek uit hoe het Nederlandse zorgstelsel in elkaar zit. Dat gebeurt door de regels te beschrijven die voor de gezondheidszorg gelden. Daarbij wordt met name aandacht geschonken aan het perspectief van de zorgaanbieder. Het zorgstelsel is de afgelopen jaren sterk veranderd. Het zal de komende jaren nog verder veranderen. Er wordt meer marktwerking toegelaten. Tegelijkertijd blijft er voortdurend politieke en maatschappelijke discussie over de vraag hoe ver de marktwerking kan en mag gaan. Voor de aanbieders van zorg betekent dit dat zij steeds meer professional en ondernemer tegelijk moeten zijn, terwijl ook een sterk maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef van hen wordt verwacht. Dat is een bijzondere uitdaging met veel kansen, maar ook met veel risico's. En dat niet alleen voor zorgaanbieders. Nieuwe uitdagingen, kansen en risico's zijn er ook voor de andere passagiers in de carrousel van de zorg: overheid, toezichthouders, zorgverzekeraars en afnemers van zorg, voor ons allen dus. Die uitdaging moet ieder voor zich waarmaken. Wie snel en op hoofdlijnen wil weten welke juridische randvoorwaarden daarvoor gelden, vindt in dit boekje een eerste handvat.

De volgende onderwerpen worden behandeld:

- *De fundamenteën van het zorgstelsel.* Hoe zit het zorgstelsel in elkaar? Wat zijn de uitgangspunten? Wie zijn de stakeholders? Wat doen ze? Hoe zijn ze georganiseerd?
- *De structuren in de zorg.* Wat is zorg? Hoe is de zorg gestructureerd?
- *De aanspraak op zorg.* Op welke zorg bestaat aanspraak? Hoe is die aanspraak geregeld?
- *De financiering van de zorg.* Waar komt het geld voor de zorg vandaan? Hoeveel geld is er beschikbaar? Hoe wordt het verdeeld? Hoe vindt de prijsvorming in de zorg plaats?

Over de auteurs

Arjen van Rijn is advocaat-partner bij De Clercq in Leiden en Den Haag. Tot 2012 was hij partner bij Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn in Den Haag. Hij is teamleider Bestuursrecht en houdt zich binnen het brede gebied van de zorgsector onder meer bezig met de rol van het publieke belang in de zorg, jeugdzorg, geneesmiddelenrecht, de marktpositie van zorgaanbieders en governance. Arjen van Rijn is tevens buitengewoon hoogleraar Staatsrecht en staatkundige vernieuwing aan de University of Curaçao (voorheen de Universiteit van de Nederlandse Antillen).

Chris van Balen is advocaat bij LEXSIGMA Healthcare in Amsterdam. Hij is vanaf het begin van zijn loopbaan betrokken bij de wereld van de gezondheidszorg. Financiering, contractering en vergoeding van zorg vormen de ruggengraat van zijn werkzaamheden. Zo assisteert hij zorgaanbieders bij zorginkoop, materiële controles door zorgverzekeraars en contacten met toezichthouders in de zorg. Verder adviseert Chris van Balen zorgaanbieders bij het opzetten van nieuwe samenwerkingsverbanden, tegen de achtergrond van veranderende financierings- en bekostigingsstructuren. Tot slot houdt hij zich bezig met privacy en informatie-uitwisseling in de zorg en met fundamentele onderwerpen als de vrije artskenkeuze.

Corine Schutrops is advocaat bij ScheerSanders Advocaten in Den Haag. In haar praktijk legt zij zich toe op het gezondheidsrecht. Corine Schutrops treedt op voor zowel patiënten als individuele beroepsbeoefenaren in tucht- en aansprakelijkheidszaken. Tevens adviseert zij zorgaanbieders over uiteenlopende vraagstukken, onder andere op het gebied van overheidsregulering, samenwerkingsverbanden en contracten. Corine Schutrops is lid van de Vereniging voor Gezondheidsrecht.

OVER DE AUTEURS

Elize Michels is werkzaam als jurist bij de Nederlandse Zorgautoriteit. Zij adviseert beleidsmedewerkers over de juridische aspecten van de bekostiging van de zorg. Daarvoor heeft zij twee jaar gewerkt als support lawyer bij Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn op de sectie gezondheidszorg. Naast haar werk bij de NZa is zij redactiemedewerker van de tijdschriften *Gezondheidszorg Jurisprudentie* en het *Tijdschrift Zorg en Recht in Praktijk*.

- *De zorgaanbieders.* Wie mag zorg aanbieden en verlenen? Welke voorwaarden en beperkingen gelden er? Hoe is de relatie met de zorgvrager en de zorgverzekeraar?
- *De zorgverzekeraars.* Wie mag zorgverzekeringen aanbieden en verkopen? Welke voorwaarden en beperkingen gelden er? Hoe is de relatie met de zorgvrager en de zorgaanbieder?
- *De zorgvragers.* Hoe voorziet de zorgvrager in zijn behoefte aan zorg? Welke voorwaarden en beperkingen gelden er? Hoe is de relatie met de zorgaanbieder en de verzekeraar?
- *Medicijnen en zo.* Welke regels gelden er voor het beschikbaar stellen en aanwenden van medicijnen, medische hulpmiddelen en menselijke materialen? Welke instrumenten ter bevordering van de algemene volksgezondheid bestaan er?
- *Ondernemen in de zorg.* Welke voorwaarden voor ondernemen in de zorg gelden er? Welke mogelijkheden zijn er? Wat is innovatief ondernemen?
- Checklist.

Het boekje wordt afgesloten met een leeswijzer. Wie zich verder wil oriënteren, kan daar terecht.

HET NEDERLANDSE ZORGSTELSEL IN EEN NOTENDOP

Wie wil begrijpen hoe het Nederlandse zorgstelsel functioneert en op zoek gaat naar informatie, dreigt er al snel in te verdrinken. Waar te beginnen? Dat geldt ook voor de regels die op de zorg van toepassing zijn. Talloze wettelijke regelingen lijken over elkaar heen te buitelen. Hoe vinden we daarin onze weg?

Dit boek beschrijft kort en krachtig de regels die samen het functioneren van het Nederlandse zorgstelsel bepalen. Het is geschreven voor iedereen die bij wijze van eerste kennismaking snel wil weten hoe het systeem in elkaar zit en zijn plaats daarin wil bepalen. Het is vooral nuttig voor aanstaande en beginnende professionals (medische en paramedische beroepen) en ondernemers in de zorg, maar ook voor patiënten en verzekeraars. Het is ook zeer geschikt om in het hoger onderwijs te gebruiken. De lezer leert te begrijpen hoe het zorgstelsel in elkaar zit en wat de kansen, mogelijkheden, grenzen en beperkingen zijn.

De auteurs zijn: prof. mr. Arjen van Rijn (advocaat De Clercq, Leiden/ Den Haag en buitengewoon hoogleraar Staatsrecht en staatkundige vernieuwing aan de University of Curaçao), mr. Chris van Balen (advocaat LEXSIGMA Healthcare, Amsterdam), mr. Corine Schutrops (advocaat ScheerSanders Advocaten, Den Haag) en mr. Elize Michels (jurist Nederlandse Zorgautoriteit).

